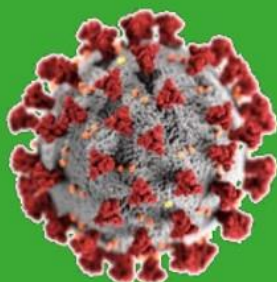

THEMATISCH RAPPORT :
***HET GEBRUIK EN HET AANBOD VAN
DRUGS TIJDENS DE COVID-19
PANDEMIE IN BELGIË***

**Resultaten van de online enquête
Drugs & COVID-19 in 2020**

Sciensano

Epidemiologie en volksgezondheid – Levensstijl en chronische ziekten

Maart 2021 • Brussel • België

Auteurs (in alfabetische volgorde):

Jérôme Antoine, Helena Bruggeman, Lies Gremeaux, Els Plettinckx, Luk Van Baelen

Sciensanoredactie (in alfabetische volgorde): Veerle Boonen, Jessika Deblonde, Ledia Jani, Tadek Krzywania, Laure Mortgat, Javiera Rebolledo, Wim Vanden Berghe

Gelieve naar deze publicatie te refereren als:

Sciensano (2021). Het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19-pandemie in België. Thematisch rapport: Resultaten van de online enquête Drugs & COVID-19 in 2020. Sciensano: Brussel, België; depotnummer: D/2021/14.440/21

Contactinformatie: bmccda@sciensano.be

INHOUDSTAFEL

SAMENVATTING	4
ENQUÊTE DRUGS & COVID-19	5
1. Introductie	5
2. Methodologie	5
2.1. Chronologie.....	5
2.2. Recrutering en inclusiecriteria	6
2.3. Vragenlijsten	7
2.4. Analyse van de gegevens.....	7
3. Resultaten	8
3.1. Profiel van de respondenten	8
3.2. Evolutie van het gebruik	10
3.3. Drugsmarkt	13
4. Discussie	16
4.1. Evolutie van het gebruik	16
4.2. Drugsmarkt	17
4.3. Beperkingen & perspectieven.....	18
REFERENTIES	19
DANKWOORD	21

SAMENVATTING

Met de online enquête “**Drugs & COVID-19**” van Sciensano kan systematisch worden nagegaan welke gevolgen de pandemie heeft voor het drugsgebruik en de drugsmarkt en kunnen de mogelijke gevolgen van de situatie op langere termijn worden voorspeld.

Meer dan 8000 **antwoorden** werden verzameld doorheen de drie enquêteperiodes in 2020. De respondenten waren overwegend mannen, jonger dan 25 jaar en woonachtig in Vlaanderen. Acht op tien respondenten waren cannabisgebruikers, twee op tien cocaïnegebruikers en ongeveer één op tien ecstasy- of amfetaminegebruikers.

De hoeveelheid gebruikte **marihuana** nam tijdens de 1e lockdown toe ten opzichte van de situatie vóór de lockdown en keerde zes maanden na het begin van de 1e lockdown terug naar een situatie die vergelijkbaar was met die aan het begin van het jaar. Voor **cocaïne en amfetamine** in poedervorm daarentegen daalden de gebruikte hoeveelheden aanzienlijk tijdens de 1^e lockdown, maar zes maanden later waren ze groter dan vóór de 1^e lockdown. Het gebruik van **ecstasypillen** daalde sterk tijdens de 1^e lockdown en bleef relatief laag later in het jaar, wanneer de crisis aanhield.

Bovendien is er een verschil tussen respondenten die vaak drugs gebruiken en respondenten die slechts af en toe drugs gebruiken. Frequente drugsgebruikers gebruikten grotere hoeveelheden tijdens de 1^e lockdown, ongeacht welke substantie. Bij de meer occasionele drugsgebruikers zien we een daling in het gebruik tijdens de 1^e lockdown.

Uit dit onderzoek blijkt dat de drugsmarkt betrekkelijk stabiel is gebleven en dat drugs nog steeds verkrijgbaar waren tijdens de pandemie. De gebruikers blijken relatief grotere **hoeveelheden** te hebben gekocht dan voordien, misschien om een voorraad te hebben voor het geval ze minder gemakkelijk verkrijgbaar waren of gewoon omdat de wijze van transactie het toeliet. De **prijzen** van de detailhandel zijn in 2020 gestegen voor marihuana en cocaïne in poedervorm, terwijl ze zijn gedaald voor ecstasypillen en amfetamine in poedervorm.

Ten slotte lijkt de **verkrijgbaarheid van drugs** via internet of het darkweb niet aanzienlijk te zijn toegenomen, zoals had kunnen verwacht worden gezien de beperkingen in bewegingsvrijheid. Anderzijds is het aantal respondenten dat aangaf eigen marihuana te kweken, 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown aanzienlijk toegenomen. Deze toename zou verband kunnen houden met het zoeken naar een zekere onafhankelijkheid in de bevoorrading.

ENQUÊTE DRUGS & COVID-19

1. Introductie

De **COVID-19-pandemie en de maatregelen** die de autoriteiten vanaf 13 maart 2020 hebben genomen om de verspreiding van het virus af te remmen, hebben direct of indirect aanzienlijke gevolgen gehad voor onze levensstijl en onze gezondheid, met inbegrip van de geestelijke gezondheid (1–3).

Het drugsgebruik en de drugsmarkt werden ook sterk beïnvloed door de beperking in bewegingsvrijheid en de sluiting van het nachtleven (4,5). Het jaar werd eveneens gekenmerkt door **perioden van onzekerheid**, stress, eenzaamheid of verveling, wat van invloed kan geweest zijn op het patroon en de frequentie van het drugsgebruik. Deze periode van de COVID-19-pandemie doet dan ook veel vragen rijzen over hoe deze werd ervaren door **mensen die drugs gebruiken** en over de mogelijke gevolgen op langere termijn voor deze bevolkingsgroep.

Het is om deze reden dat het programma drugs van Sciensano gestart is met een online enquête met als doelstelling de **gevolgen van de pandemie** voor deze specifieke bevolkingsgroep in 2020 te documenteren. In België en andere landen zijn verschillende soortgelijke studies uitgevoerd, waardoor de resultaten ook in perspectief kunnen worden gezet (6–10).

In dit rapport zullen we niet alle thema's behandelen die in de enquête aan bod kwamen, maar zullen we ons toespitsen op de evolutie van het gebruik en de markt van bepaalde drugs in 2020. [Andere rapporten](#) die de resultaten van dit onderzoek beschrijven, werden eerder gepubliceerd (11,12).

2. Methodologie

2.1. CHRONOLOGIE

Figuur 1 geeft een overzicht van de belangrijkste maatregelen die de Belgische overheid heeft genomen in de loop van 2020 alsook de 3 periodes waarin de online enquête Drugs & COVID-19 werd uitgevoerd.

In België werd het eerste geval van COVID-19 vastgesteld op 4 februari 2020 (13). Op 11 maart 2020 verklaart de WGO COVID-19 tot een wereldwijde pandemie (14). Twee dagen later, op 13 maart, begint de 1^e lockdown in België. Vanaf 13 maart werden geleidelijk maatregelen ingevoerd zoals hygiënemaatregelen, een afstandsregel van 1,5 m, beperking van lichamelijk contact, sluiting van winkels, scholen en landsgrenzen, uitstel van niet-urgente medische consultaties, aanmoediging van telewerk en sluiting van bedrijven waar telewerken niet mogelijk was en waar de afstandsregel niet kon worden gehandhaafd (15).

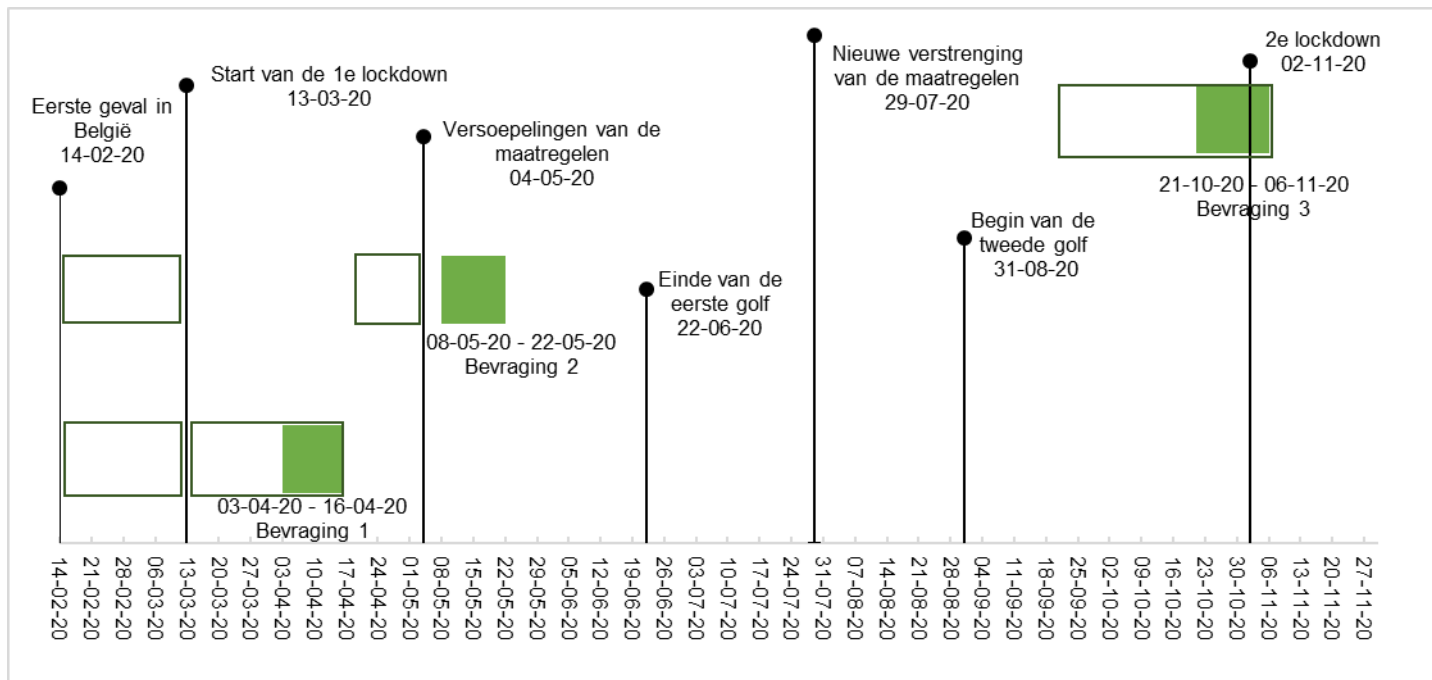
De **eerste bevraging** vond plaats tussen 3 en 16 april 2020. Deze enquête bevroeg de respondenten over hun situatie in de periode vóór 13 maart 2020 (hierna gespecificeerd als "vóór de 1^e lockdown") en in de periode daarna, van 13 maart 2020 tot het moment waarop de persoon de vragenlijst invulde (hierna gespecificeerd als "het begin van de 1^e lockdown").

De eerste versoepeling van de maatregelen werd aangekondigd op 4 mei 2020 (15). De **tweede bevraging** vond plaats van 8 tot 22 mei 2020 en er werden vragen gesteld over de situatie in de periode vóór 13 maart (hierna gespecificeerd als "vóór de 1^e lockdown") en in de twee weken vóór 4 mei (hierna gespecificeerd als "het einde van de 1^e lockdown").

Na 4 mei verliepen de versoepelingen in verschillende fasen, maar sommige feestlocaties konden niet worden heropend en de zomerfestivals werden afgelast. De eerste golf van COVID-19 liep op 22 juni teneinde. In de maand juli waren er weer persoonlijke contacten in groepen van maximaal 15 personen per week mogelijk. Niettemin, op 29 juli werden opnieuw verscherpingen van de maatregelen aangekondigd. Een maand later ging de tweede golf van COVID-19 van start en de 2^e lockdown begon op 2 november 2020 (16).

De **derde bevraging** vond plaats van 21 oktober tot 6 november 2020, net voor en net na de invoering van de 2^e lockdown. Bij deze derde bevraging hadden de meeste vragen betrekking op de situatie in de maand voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst (hierna gespecificeerd als "6 maanden na het begin van de 1^e lockdown").

Figuur 1. Tijdslijn met de verschillende onderzoeksperioden (volle rechthoeken), de referentieperiode van de verschillende bevragingen (lege rechthoeken) en de belangrijkste sleutelmomenten en genomen acties in het kader van de COVID-19-pandemie

2.2. RECRUTERING EN INCLUSIECRITERIA

Online enquêtes worden vaak gebruikt om moeilijk bereikbare populaties zoals drugsgebruikers te bereiken in onderzoek omwille van de anonimiteit dat gegarandeerd kan worden, de eenvoud in het opzetten van dit type onderzoek en de beperkte kosten. De gebruikte methode van steekproeftrekking is **convenience sampling**. Deze methode levert geen representatieve steekproef van de doelgroep aan, maar geeft niettemin een goed beeld van de onderzochte populatie (17).

De respondenten werden gerekruteerd via advertenties op sociale media en via contacten met lokale hulpverlening en organisaties die drugsgebruikers ondersteunen. Bovendien werden degenen die aan de online enquête hadden deelgenomen en die aangaven dat zij later opnieuw wilden deelnemen aan dit onderzoek, per e-mail uitgenodigd. De **criteria voor deelname** aan de verschillende periodes van het onderzoek waren: 18 jaar of ouder zijn, in België wonen, in 2020 illegale drugs hebben gebruikt en toestemming geven voor deelname aan de online bevraging. Alcoholgebruik is niet opgenomen als een van de deelnamecriteria.

De vragenlijsten werden ontwikkeld in Limesurvey en waren beschikbaar in 4 talen (Nederlands, Frans, Engels en Duits). Deze online enquête werd **goedgekeurd door het ethisch comité** van de Universiteit Gent (BC- 07558).

2.3. VRAGENLIJSTEN

Behalve de vragen in verband met de inclusiecriteria was slechts één andere vraag verplicht. Het betrof de vraag over **ooit-gebruik, gebruik in het afgelopen jaar en gebruik in de afgelopen maand** van alcohol, cannabis, cocaïne, amfetamines, methamfetamine, ecstasy, ketamine, LSD, GHB en heroïne.

De enquête spitste zich vervolgens toe op vragen over het gebruik en de drugsmarkt van de vier meest gebruikte illegale drugs in België, namelijk cannabis, cocaïne, ecstasy en amfetamines. Aangezien de gebruikspatronen kunnen verschillen naar gelang van de specifieke vorm van het product (poeder, pil, hars, kruid, enz.), waren sommige vragen ook op deze specifieke vormen van drugs gericht. Bovendien kunnen wij sommige resultaten beschrijven aan de hand van drie tijdsperiodes, terwijl andere resultaten kunnen beschreven worden aan de hand van vier tijdsperiodes:

- De vraag naar de **frequentie van gebruik** is niet gedefinieerd aan de hand van de periode van de lockdown, maar heeft betrekking op de situatie gedurende de laatste 30 dagen. De vraag werd gesteld voor drie perioden van het jaar.
- De vraag over de **gebruikte hoeveelheden** vermeldt een numerieke waarde die overeenkomt met de verbruikte hoeveelheden op een gebruikelijke dag waarop men gebruikt. De vraag werd gesteld voor vier perioden van het jaar.
- De vragen over de **aangekochte hoeveelheden** en de **prijs per eenheid** zijn numerieke waarden die betrekking hebben op drie perioden van het jaar.
- De **methode voor het verkrijgen** van de drugs is een meerkeuzevraag uit een lijst van voorstellen die voor vier perioden van het jaar werd gesteld.

2.4. ANALYSE VAN DE GEGEVENS

Dit rapport richt zich, behalve wat betreft de beschrijving van Tabel 1, op de vier specifieke vormen van drugs die het vaakst worden gebruikt, namelijk **marihuana (wiet), cocaïne in poedervorm, ecstasypillen en amfetamine in poedervorm**.

De referentieperiodes voor elke vraag hangen af van de wijze waarop de vraag in de vragenlijst is gesteld. De periode die wordt aangeduid als "vóór de 1^e lockdown" bevat een combinatie van gegevens die zijn gerapporteerd tijdens de bevraging in april en in mei.

De frequentie van gebruik is omgezet in het aantal consumptiedagen per week en wordt gerapporteerd volgens de maanden van het jaar waarmee zij overeenkomt. Voor de gebruikte hoeveelheden wordt een gemiddelde berekend. Er wordt ook een onderscheid gemaakt tussen frequente en niet-frequente gebruikers van het product volgens de volgende regels: voor marihuana gebruikt een frequente gebruiker elke dag of bijna elke dag en een niet-frequente gebruiker slechts een paar dagen per week of minder. Voor cocaïne in poedervorm, ecstasypillen en amfetamine in poedervorm geldt dat een frequente gebruiker ten minste eenmaal per week gebruikt en een niet-frequente gebruiker minder dan eenmaal per week. De resultaten voor de gekochte hoeveelheden en de betaalde prijs zijn gemiddelden. Ten slotte hebben de resultaten van de manier waarop een substantie werd verkregen, betrekking op het percentage respondenten dat elk van de meerkeuzeopties heeft aangekruist.

3. Resultaten

3.1. PROFIEL VAN DE RESPONDENTEN

Het profiel van de respondenten in de drie perioden van de online enquête Drugs & COVID-19 is vrij gelijklopend, zoals blijkt uit Tabel 1.

Bijna driekwart van de respondenten is afkomstig uit **Vlaanderen**. In de befragingsperiode oktober-november is het aandeel van de respondenten uit Wallonië gedaald ten opzichte van de twee voorgaande periodes. Bijna een op de tien respondenten komt uit Brussel.

Ongeveer driekwart van hen zijn **mannen**. In de enquêteperiode oktober-november hebben we een iets groter percentage vrouwen bereikt. De meeste respondenten zijn jonger dan 25 jaar. De mediaan is 24 jaar. In de befragingsperiode oktober-november bereikten we een iets oudere bevolking (mediaan 25 jaar).

Meer dan de helft van **deze jonge bevolking** woont bij hun ouders, familie of vrienden. Slechts iets meer dan twee op tien respondenten leven als koppel. De respondenten hebben ook een hoog opleidingsniveau: meer dan één op drie heeft een diploma van het hoger onderwijs. Zes op tien ondervraagden hebben een betaalde job en twee op tien zijn student.

Wat betreft de substanties die in de maand voorafgaand aan de enquête werden gebruikt, wordt cannabis door bijna acht op tien respondenten en cocaïne door twee op tien respondenten gebruikt. Ecstasy en amfetamines worden momenteel door respectievelijk 14% en 8% van de respondenten gebruikt.

Bijna zes op tien respondenten gebruikten in de maand voorafgaand aan de enquête slechts één substantie. Bijna drie op tien respondenten gebruikten in deze periode meer dan één substantie.

Tabel 1. Kenmerken van de respondenten tijdens de drie bevragingperiodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

Kenmerken	Bevraging april	Bevraging mei	Bevraging oktober - november	Totaal*
Aantal respondenten (n)	3509	2620	2354	8483
Regio (%)				
Vlaanderen	71.82	72.56	76.93	73.46
Wallonië	11.43	11.22	8.62	10.59
Brussel	9.60	9.08	9.43	9.40
Onbekend	7.15	7.14	5.01	6.55
Geslacht (%)				
Man	75.83	75.69	70.14	74.21
Vrouw	21.43	22.18	27.99	23.48
Andere	0.57	0.73	0.68	0.65
Onbekend	2.17	1.41	1.19	1.66
Leeftijd (%)				
<25	54.29	52.52	45.37	51.27
25-34	28.07	31.37	34.54	30.88
35-45	12.91	11.37	13.64	12.63
+45	4.19	4.36	5.73	4.66
Onbekend	0.54	0.38	0.72	0.54
Mediane leeftijd (jaren)	24	24	25	24
Huishouden (%)				
Alleen (met of zonder kinderen)	20.46	20.08	25.70	21.80
Als koppel (met of zonder kinderen)	21.77	22.36	25.78	23.07
Met ouders/familie/vrienden	53.04	52.63	44.05	50.42
Andere	2.94	3.66	3.61	3.35
Onbekend	1.80	1.26	0.85	1.37
Opleidingsniveau (%)				
Geen diploma / lagere school	8.75	8.89	6.84	8,27
Secundair onderw ijs	53.21	52.29	48.38	51.57
Hoger onderw ijs	33.88	34.46	41.41	36,16
Andere	1.97	1.98	1.87	1.95
Onbekend	2.19	2.37	1.53	2.06
Activiteit (%)				
Betaald werk	61.39	59.69	65.59	62.03
Student	22.88	23.63	19.29	22.11
Werkloos	5.44	5.61	5.82	5.60
Andere	3.64	4.24	3.98	3.92
Onbekend	6.65	6.83	5.32	6.34
Actueel gebruik (laatste maand) (%)				
Cannabis	82.56	82.82	77.80	81.32
Cocaïne	20.06	19.43	24.78	21.17
Ecstasy	12.71	13.13	16.43	13.87
Amfetamines	6.65	8.32	9.03	7.83
Aantal substanties gebruikt in de afgelopen maand (%)				
0	8.55	10.00	11.43	9.80
1	62.55	59.31	55.14	59.50
2	16.07	17.25	17.42	16.81
3+	12.83	13.44	16.01	13.89

* De categorie "totaal" beschrijft de kenmerken van alle ontvangen antwoorden, maar kan niet worden gelijkgesteld aan het aantal individuele respondenten. De respondenten kunnen aan verschillende bevragingen van de enquête hebben deelgenomen. Anderzijds is het aantal deelnames per periode toe te schrijven aan individuele respondenten.

3.2. EVOLUTIE VAN HET GEBRUIK

3.2.1. Frequentie van gebruik

De frequentie van gebruik van de verschillende substanties tijdens de 3 periodes van het onderzoek geeft een inzicht in de evolutie van de gebruikspatronen. De resultaten zijn weergegeven in Figuur 2.

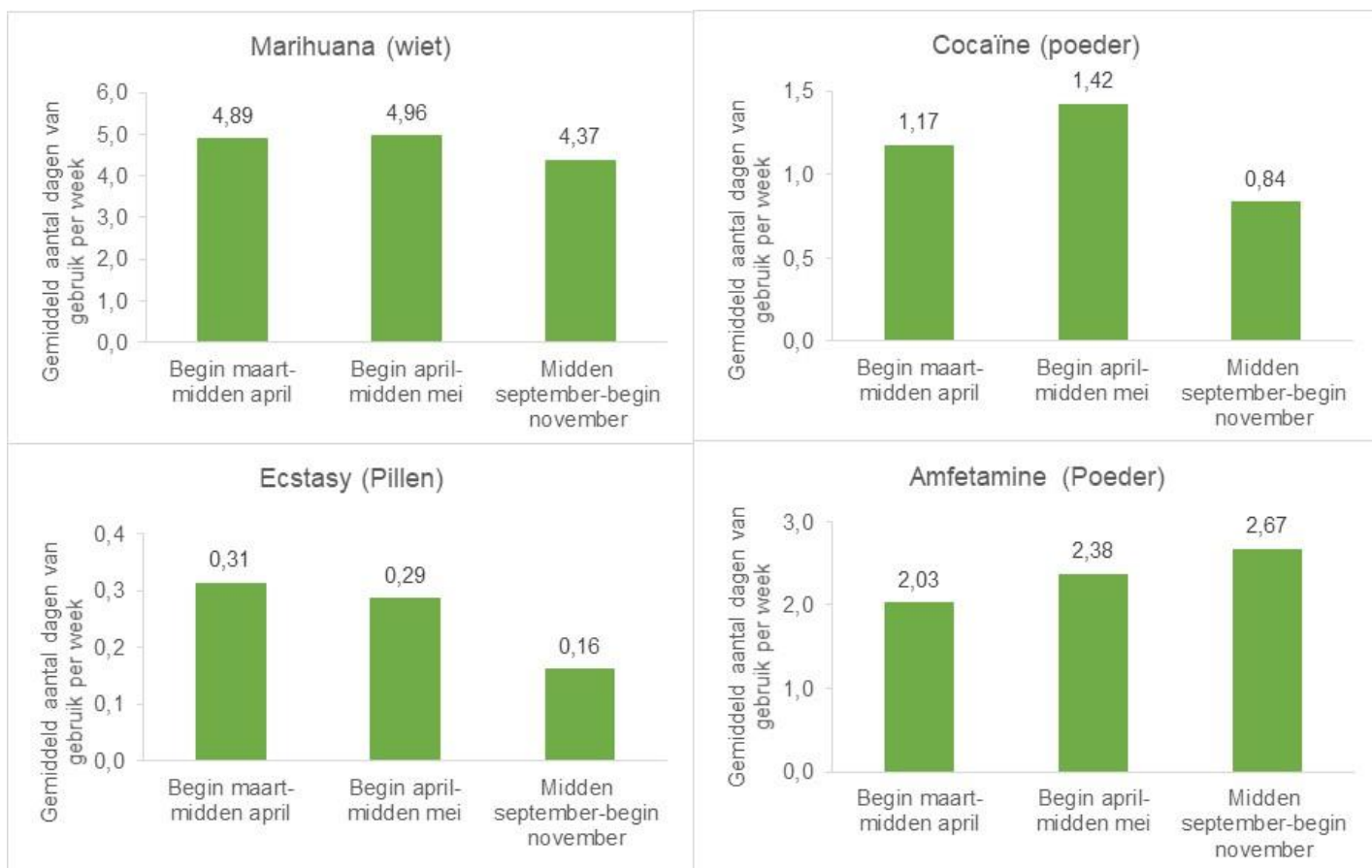
De frequentie van het gebruik van **marihuana** bleef stabiel tussen maart en midden mei en daalde vervolgens slechts licht tussen midden september en begin november met ongeveer 10%, van gemiddeld 5 dagen per week tot 4,5 dagen per week.

De frequentie van het gebruik van **cocaïne in poedervorm** nam tussen maart en midden mei licht toe van 1,2 tot 1,4 dagen per week en daalde vervolgens tussen midden september en begin november licht tot 0,8 dagen per week.

Wat **ecstasypillen** betreft, was de frequentie van gebruik over het algemeen zeer laag en bleef zij stabiel tot midden mei, met een gemiddelde van 0,3 dagen per week, waarna zij tussen midden september en begin november licht daalde tot 0,2 dagen per week.

Ten slotte nam de frequentie van het gebruik van **amfetamines in poedervorm** licht toe gedurende het jaar, van 2 dagen per week tussen maart en midden april tot 2,7 dagen per week tussen midden september en begin november.

Figuur 2. Frequentie van middelengebruik tijdens de maand voorafgaand aan de bevraging tijdens drie periodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

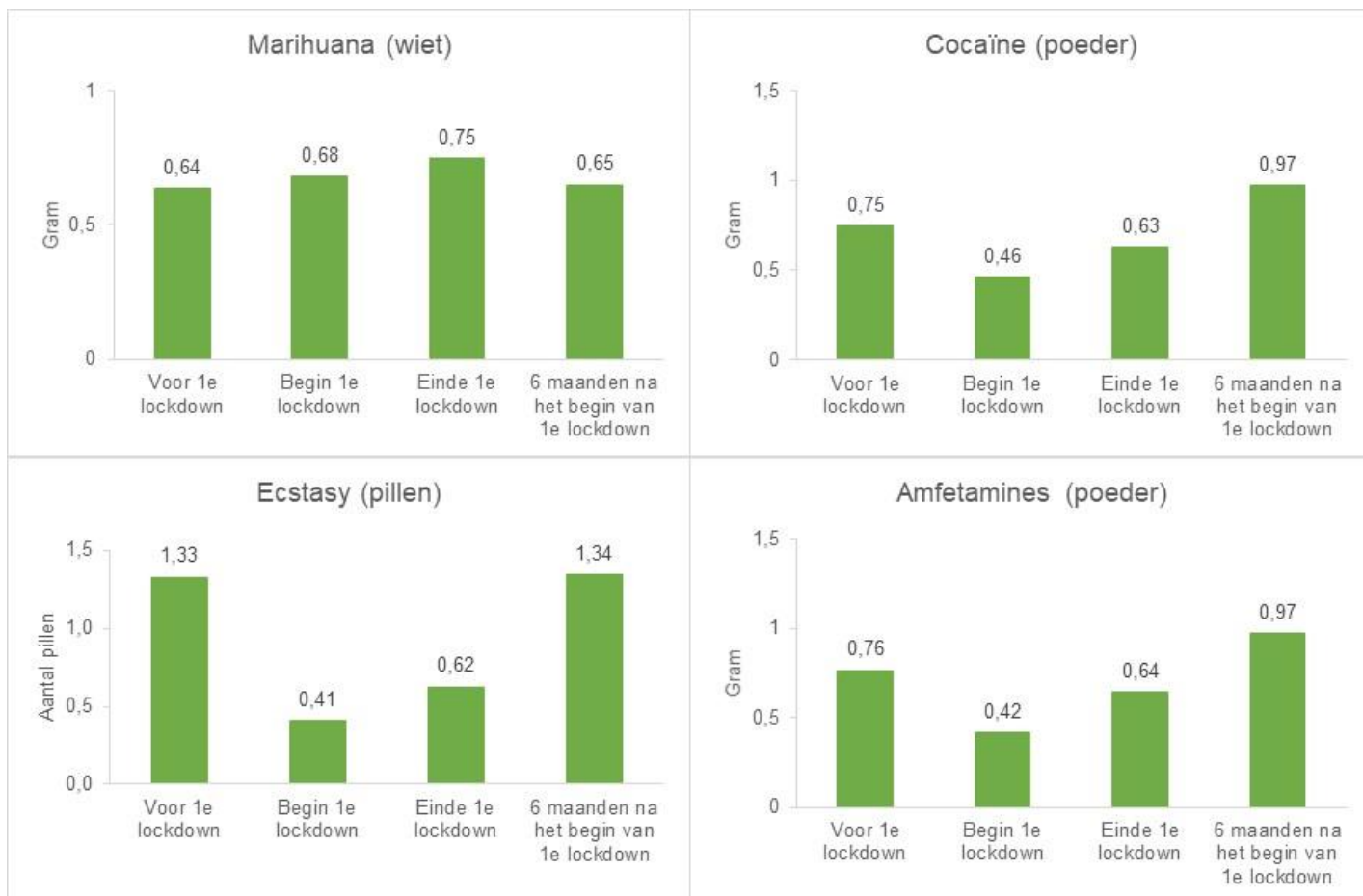
3.2.2. Hoeveelheid van gebruik

Figuur 3 toont de resultaten van de evoluties in de gebruikte hoeveelheden op een typische dag van gebruik voor de verschillende specifieke vormen van drugs.

De hoeveelheid **marihuana** die werd gebruikt, was aan het eind van de 1^e lockdown met 17% toegenomen ten opzichte van de periode voor de 1^e lockdown. Vervolgens, 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown was deze hoeveelheid terug op een niveau dat vergelijkbaar was met dat van vóór de 1^e lockdown.

Voor **cocaïne in poedervorm**, **ecstasy pillen** en **amfetamines in poedervorm** daarentegen was een scherpe daling (40 tot 70%) op te merken in de hoeveelheden die werden gebruikt tijdens het begin van de 1^e lockdown. Iets later, aan het eind van de 1^e lockdown, werd een toename opgemerkt. Ten slotte zijn 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown de hoeveelheden van gebruik van cocaïne in poedervorm en amfetamine in poedervorm groter dan de hoeveelheden die vóór de 1^e lockdown werden gebruikt. Voor ecstasy pillen is deze hoeveelheid vergelijkbaar met die vóór de 1^e lockdown.

Figuur 3. Gemiddelde hoeveelheid gebruikte substantie gedurende een typische dag van gebruik tijdens vier verschillende periodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

Wanneer meer specifiek wordt gekeken naar de hoeveelheden van gebruik volgens de frequentie van de gebruikte substantie, zijn er opmerkelijke verschillen vast te stellen zoals Figuur 4 aantoont.

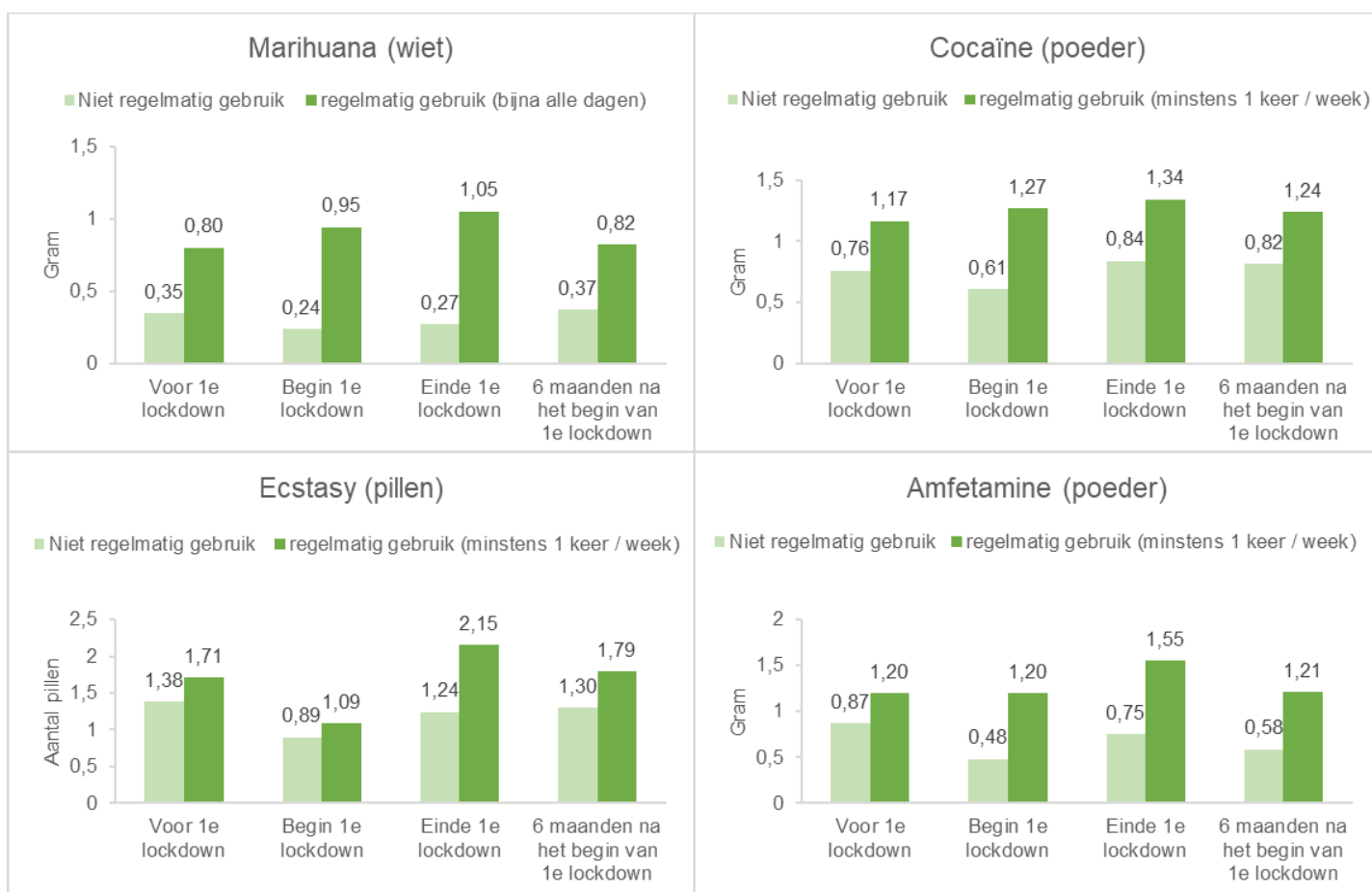
Eenzijds, zoals verwacht, zijn voor alle verschillende substanties de hoeveelheden die worden gebruikt door niet-frequente gebruikers kleiner dan bij frequente gebruikers. Dit verschil is vooral opvallend voor marihuana, waar het verschil tussen niet-frequente en frequente gebruikers varieerde van een verdubbeling tot een verviervoudiging, afhankelijk van de periode.

Anderzijds was de impact van de COVID-19-pandemie ook verschillend binnen deze twee groepen van gebruikers.

Respondenten die **niet-frequent gebruik** meldden, rapporteerden over het algemeen een afname van het gebruik tijdens het begin van de 1^e lockdown om vervolgens het gebruik te verhogen. Zes maanden na het begin van de 1^e lockdown waren de gebruikte hoeveelheden voor marihuana, cocaïne in poedervorm en ecstasypillen vergelijkbaar met die vóór de 1^e lockdown, maar voor amfetamine in poedervorm waren ze kleiner.

Respondenten die **frequent gebruik** meldden daarentegen, hebben een toename van de gebruikte hoeveelheden tijdens de 1^e lockdown gerapporteerd voor alle onderzochte substanties, met een piek in het gebruik aan het einde van de 1^e lockdown. Zes maanden na het begin van de 1^e lockdown daalden de gebruikte hoeveelheden van de frequente gebruikers terug naar een niveau dat vergelijkbaar is met dat van de periode vóór de 1^e lockdown.

Figuur 4. Gemiddelde hoeveelheid gebruikte substantie gedurende een typische dag van gebruik tijdens vier verschillende periodes volgens frequentie van gebruik (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

3.3. DRUGSMARKT

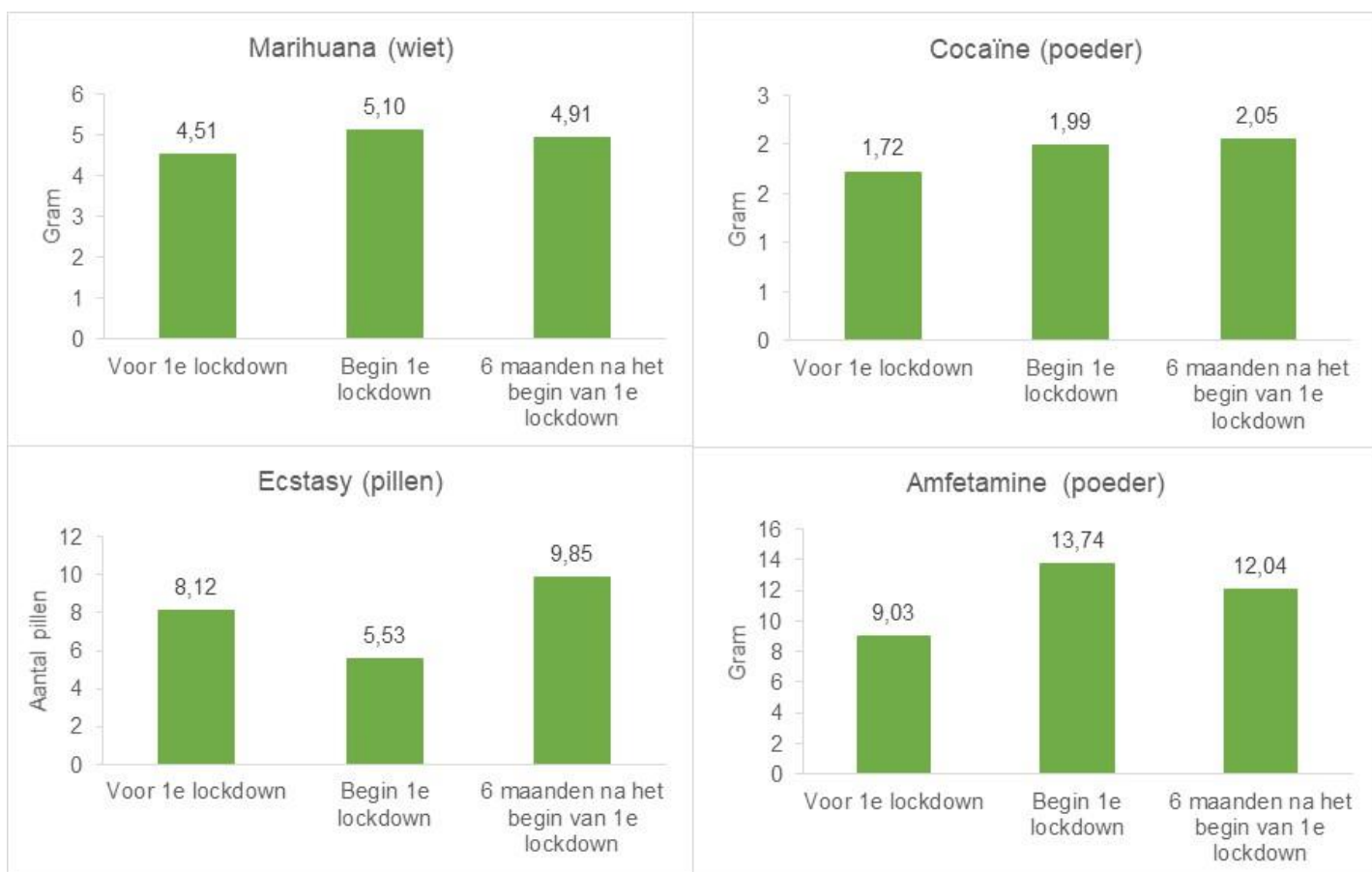
3.3.1. Aankophoeveelheid van drugs

Figuur 5 geeft een indicatie van de toegankelijkheid van de verschillende producten op de markt door de gemiddelde hoeveelheden drugs die gebruikers aangekocht hebben te analyseren.

Voor **marihuana**, **cocaïne in poedervorm** en **amfetamine in poedervorm** was er een toename van de gemiddelde aangekochte hoeveelheden (per aankoop) tijdens het begin van de 1^e lockdown met respectievelijk 13%, 15% en 52%. Zes maanden na het begin van de 1^e lockdown zijn de aangekochte hoeveelheden voor deze drie stoffen nog steeds groter dan die in de periode vóór de 1^e lockdown.

Voor **ecstasypillen** zijn de aangekochte hoeveelheden bij het begin van de 1^e lockdown met meer dan 30% gedaald ten opzichte van de periode vóór de 1^e lockdown. Zes maanden later daarentegen zijn de aangekochte hoeveelheden met 20% gestegen ten opzichte van de periode vóór de 1^e lockdown.

Figuur 5. Gemiddelde aankophoeveelheid van drugs (per aankoop in gram of aantal pillen) tijdens drie verschillende periodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

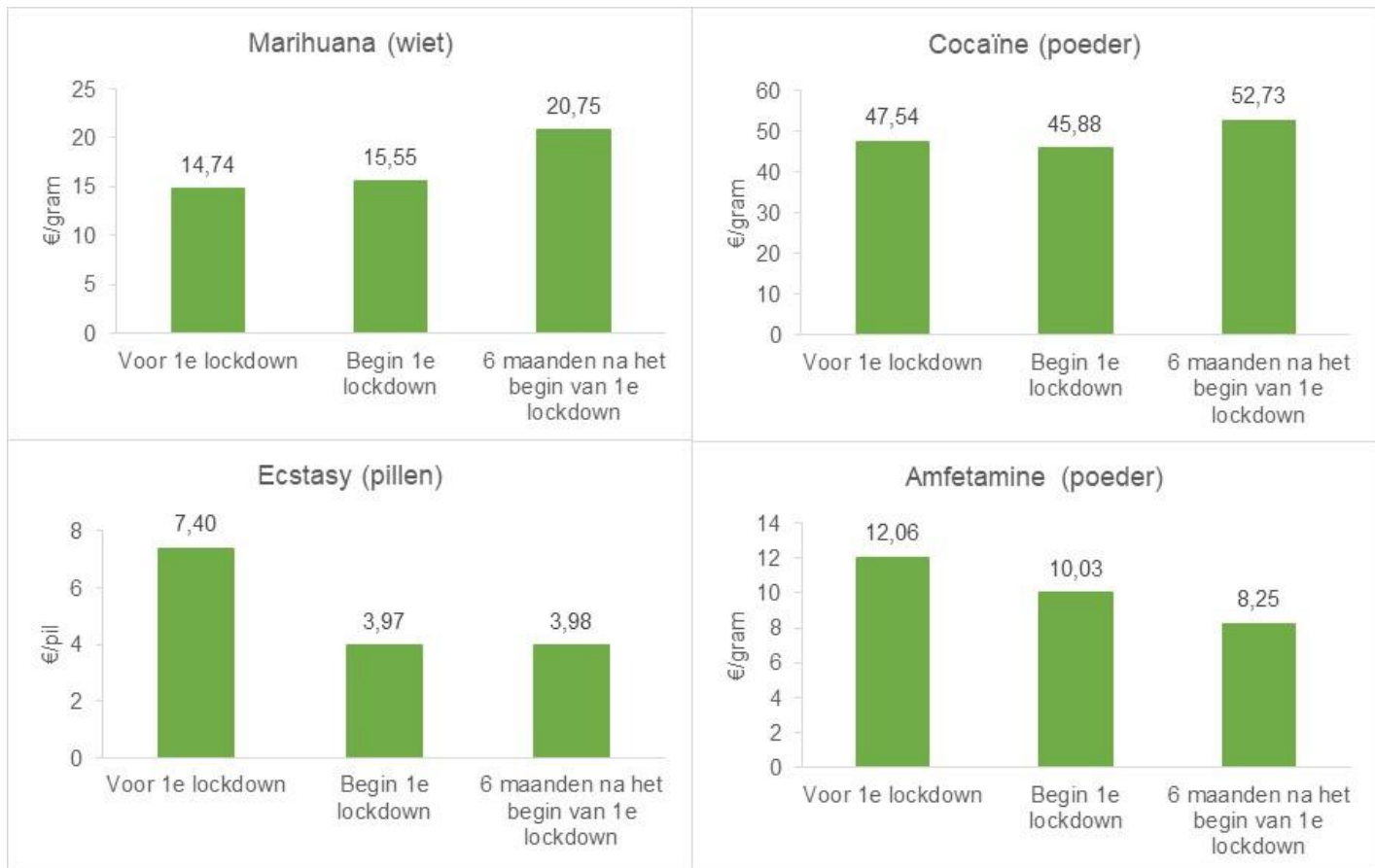
3.3.2. Prijs van drugs

Figuur 6 geeft de gemiddelde prijs van drugs op niveau van de detailhandel weer en wijst op twee verschillende situaties voor marihuana en cocaïne in poedervorm enerzijds, en ecstasypillen en amfetamine in poedervorm anderzijds.

De prijs van **marihuana** en **cocaïne in poedervorm** bleef bij het begin van de 1^e lockdown relatief stabiel ten opzichte van wat hij daarvoor was, maar steeg 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown met 10% voor cocaïne in poedervorm en 40% voor marihuana.

Voor **ecstasypillen** en **amfetamine in poedervorm** daarentegen was er een aanzienlijke prijsdaling (27% voor amfetamine en 47% voor ecstasy) aan het begin van de 1^e lockdown in vergelijking met de periode daarvoor. Zes maanden na het begin van de 1^e lockdown blijft deze daling stabiel en wordt deze zelfs versterkt voor amfetamine in poedervorm.

Figuur 6. Gemiddelde prijs in euro per hoeveelheid van de substantie (in gram of aantal pillen) op niveau van de detailhandel tijdens drie verschillende periodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

3.3.3. Verkrijgbaarheid van drugs

De evolutie in de manier waarop gebruikers hun product verkrijgen, wordt weergegeven in Figuur 7.

Voor alle substanties en voor bijna alle vier de periodes geeft een meerderheid van de respondenten de dealer op als voornaamste **bron van bevoorrading**. Voor ecstasypillen daarentegen werd het aandeel van diegenen die hun product gratis via vrienden kregen, de belangrijkste bron van bevoorrading gedurende de laatste onderzochte periode.

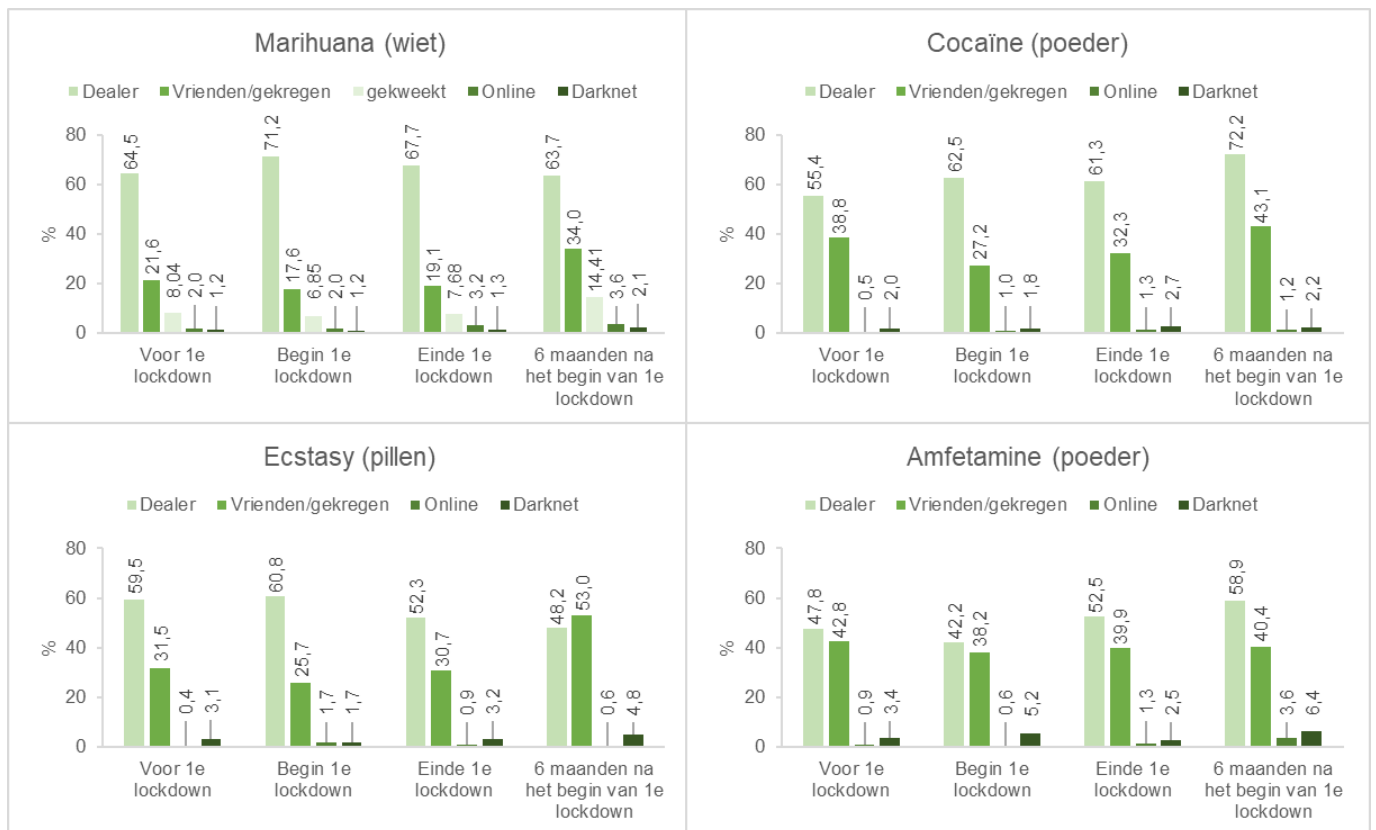
Het percentage respondenten dat aangaf hun product via de dealer te hebben gekocht, bleef het hele jaar door relatief stabiel voor amfetamine in poedervorm en marihuana. Voor cocaïne in poedervorm echter nam de aankoop via een dealer sterk toe, tot meer dan 7 op 10 respondenten die dit 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown aangaven. Voor ecstasypillen daarentegen was er het hele jaar door een daling op te merken voor deze bron van bevoorrading.

Het percentage respondenten dat aangaf gratis marihuana, cocaïne in poedervorm en ecstasypillente hebben ontvangen via vrienden daalde licht tijdens de 1^e lockdown, maar steeg 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown weer tot het percentage van de periode vóór de 1^e lockdown of overschreed dit.

Het aankopen van substanties via internet (online of darkweb) wordt nauwelijks vermeld (minder dan 5% van de respondenten in het algemeen) en vertoont geen significante verandering in de tijd. Echter, voor amfetamine in poedervorm was er een iets grotere toename van aankopen op het darkweb 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown in vergelijking met de periode daarvoor.

Voor marihuana is het percentage gebruikers dat aangaf hun eigen product te telen, bijna verdubbeld 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown ten opzichte van eerdere periodes.

Figuur 7. Percentage respondenten dat hun substantie via een dealer, vrienden, het internet of het darkweb hebben verkregen tijdens vier verschillende periodes (Online enquête Drugs & COVID-19, België, 2020)

4. Discussie

Deze studie beschrijft de impact van de COVID-19-pandemie op het drugsgebruik en de drugsmarkt in België aan de hand van een online enquête die in 2020 in drie periodes werd uitgevoerd en waaraan meer dan 8 000 respondenten deelnamen.

De COVID-19-pandemie en de gezondheidsmaatregelen die in het jaar 2020 zijn genomen, hebben een grote impact gehad op ons gezins-, sociaal en beroepsleven. Het is dan ook belangrijk de **evoluties in het drugsgebruik en de drugsmarkt** tijdens dit pandemiejaar te volgen om de ontwikkelingen onder de drugsgebruikers beter te begrijpen en in te schatten.

De resultaten tonen aan dat de impact van de COVID-19-pandemie op het drugsgebruik **varieert naar gelang van de specifieke vormen van producten en de frequentie van gebruik**.

4.1. EVOLUTIE VAN HET GEBRUIK

In het algemeen meldden frequente gebruikers van **marihuana** een toenemend gebruik tijdens de 1^e lockdown, terwijl minder frequente gebruikers een lager gebruik aangaven. Dit kan bijvoorbeeld worden verklaard door het feit dat frequente gebruikers met een meer gevestigd gebruik hun middelengebruik sneller kunnen aanpassen in situaties van stress en verveling en hun gebruik hebben verhoogd om met de situatie om te kunnen gaan. Deze frequente gebruikers zijn voor hun gebruik ongetwijfeld ook minder afhankelijk van het sociale en uitgaansleven waardoor ze thuis blijven gebruiken zoals voorheen. Ten slotte hadden zij dankzij een beter bevoorradingsnetwerk ongetwijfeld minder problemen om zich te voorzien van drugs in vergelijking met minder frequente gebruikers. Op langere termijn, zes maanden na de 1^e lockdown, lijkt het gebruik van marihuana door frequente en niet-frequente gebruikers te zijn teruggekeerd naar de situatie van vóór de COVID-19-pandemie.

Deze resultaten worden ook waargenomen in andere Europese landen zoals Frankrijk, Italië, Portugal en Nederland (4,18,19). Bovendien kunnen verschillende andere uitgevoerde studies in België onze resultaten ondersteunen. In de COVID-19-gezondheidsenquête van Sciensano, die op verschillende tijdstippen in het jaar 2020 onder de algemene bevolking is gehouden, werd het drugsgebruik in het algemeen bevestigd. Het is waarschijnlijk dat het hierbij vooral ging om respondenten die cannabis gebruikten. Uit dit onderzoek blijkt dat in het begin van de 1^e lockdown het aandeel van degenen die hun gebruik verminderden groter was dan van diegenen die hun gebruik verhoogden. Dit in tegenstelling tot het einde van het jaar, waar het aandeel van de mensen die hun drugsgebruik verminderden gelijk was aan het aandeel van degenen die hun gebruik verhoogden (20). Dit kan worden vergeleken met onze resultaten voor niet-frequente gebruikers: een afname van het gebruik tijdens de 1^e lockdown en vervolgens, tegen het einde van het jaar, een gebruik dat vergelijkbaar is met dat vóór de 1^e lockdown. De enquête die de VUB in de maand april 2020 heeft uitgevoerd en waarin ook werd gekeken naar het gebruik van cannabis voor en tijdens de 1^e lockdown (6), heeft geen verschil in het gebruik van de substantie aangetoond. Deze studie omvatte echter een betrekkelijk klein aantal respondenten die cannabis gebruikten. Een andere enquête, uitgevoerd door de UCL in april 2020, wijst op een afname van het gebruik van cannabis tijdens het begin van de 1^e lockdown (7). Aangezien het hoofddoel van het onderzoek echter alcoholgebruik was, is het waarschijnlijk dat de respondenten voor cannabis niet-frequente gebruikers waren, hetgeen in overeenstemming is met de in dit onderzoek verkregen resultaten.

Het gebruik van **cocaïne en amfetamine in poedervorm** daalde in het begin van de 1^e lockdown en steeg vervolgens na 6 maanden tot boven het niveau van vóór de pandemie.

De daling bij het begin van de eerste 1^e lockdown weerspiegelt hoogstwaarschijnlijk het effect van de sluiting van het nachtleven op het drugsgebruik. De toename van de gebruikte hoeveelheden na 6 maanden kan erop wijzen dat de gebruikers andere gelegenheden hebben gevonden om drugs te gebruiken, hetzij in een feestelijke omgeving (lockdown-party's, virtuele party's) hetzij meer alleen thuis om met de eigen veranderde situatie te kunnen omgaan. De toename van de frequentie van gebruik van amfetamine in poedervorm is ook opmerkelijk 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown. Indien deze toename van het gebruik zich verderzet, lijken deze resultaten dan ook meer verontrustend voor cocaïne en amfetamine op langere termijn.

Het gebruik van **ecstasypillen**, waarvan het recreatief gebruik veel hoger ligt dan voor de andere drie stoffen, werd uiteraard meer beïnvloed door het stopzetten van het nachtleven. In het begin van de 1^e lockdown verminderden de gebruikte hoeveelheden met factor drie en zes maanden later was het niveau opnieuw vergelijkbaar met het niveau van voor de 1^e lockdown. Anderzijds is de frequentie van gebruik 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown gehalveerd in vergelijking met de frequentie van vóór de 1^e lockdown. Deze daling van het gebruik tijdens de 1^e lockdown wordt bevestigd in verschillende Europese landen (4). Dit is ook vast te stellen in rioolwateranalyses waar de hoeveelheid ecstasy gehalveerd is tijdens de 1^e lockdown in Nederland en Spanje. Aangezien het nachtleven, zoals we dat vroeger kenden, pas over lange tijd weer op gang zal komen, zal het in toekomstig onderzoek zeker interessant zijn om de context van het gebruik (plaats, ervaring, motivatie, enz.) van deze partydrug verder te onderzoeken.

Zonder te verwijzen naar een specifieke substantie, hebben andere studies in België eveneens gekeken naar de situatie van personen die gebruik maken van drughulpverlening. In Brussel blijkt dat de meerderheid van de personen a priori hun gebruiksgewoonten of de producten die ze gebruiken, niet hebben aangepast (8, La Mass de Bruxelles, *pers. comm.*). Bovendien moet bij de analyse van de impact van de COVID-19-pandemie op het drugsgebruik niet alleen gekeken worden naar kwantitatieve gegevens. Een kwalitatieve benadering van de gebruikers en de problemen waarmee zij worden geconfronteerd, is even belangrijk. Zo geeft De Druglijn aan dat sinds de invoering van de COVID-19-maatregelen de behoefte aan een gesprek bij hun contacten is toegenomen. Dit komt tot uiting in een hoger aandeel personen met reële problemen en een hulpvraag (in tegenstelling tot louter informatieve contacten). Tevens is er een hoger aandeel personen dat meerdere keren contact opneemt met De Druglijn en een hoger aandeel dat melding maakt van comorbiditeit met andere psychische problemen (De Druglijn, *pers. comm.*).

4.2. DRUGSMARKT

Over het algemeen bleven de substanties op de drugsmarkt beschikbaar. We stellen vast dat de **aangekochte hoeveelheden** tijdens de 1^e lockdown groter waren voor marihuana, cocaïne in poedervorm en amfetamine in poedervorm. De beschikbaarheid van de substanties wordt bevestigd door de federale politie, die al enkele jaren een record aan inbeslagnames van cocaïne en een toenemend aantal ontmantelde laboratoria voor synthetische drugs in België vaststelt. Deze trend is niet gewijzigd tijdens de lockdown (federale politie, *pers. comm.*).

Zes maanden na het begin van de 1^e lockdown zijn de aangekochte hoeveelheden voor de vier onderzochte substanties groter dan in de periode vóór de 1e lockdown. De gebruikers zullen dus waarschijnlijk een voorraad aanleggen zoals bijvoorbeeld in Frankrijk (21) of Nederland (18) reeds werd beschreven. Een andere mogelijkheid is dat de huidige manier van de transacties het kopen van grote hoeveelheden in één keer meer bevordert.

De stabiliteit van de markt tijdens de 1e lockdown wordt ook aangetoond door de stabiele **prijs** van marihuana en cocaïne in poedervorm. Wat cannabis betreft wordt dit ook waargenomen in Nederland, waarvan de markt een sterke invloed heeft op de Belgische markt (18). In veel andere Europese landen werd over het algemeen een lichte stijging van de prijs van cannabis en cocaïne vastgesteld aan het begin van de 1^e lockdown (5). Later in het jaar daarentegen is de prijs van marihuana en cocaïne in poedervorm volgens ons onderzoek gestegen, hetgeen in verband kan worden gebracht met de toename van het gebruik van en de vraag naar deze substanties.

Daarentegen daalde de prijs van amfetamine in poedervorm en nog in sterkere mate van ecstasypillen tijdens de 1^e lockdown. Deze daling werd voor beide substanties bevestigd of zelfs versterkt zes maanden later. Dit wordt niet waargenomen elders in Europa, waar een vrij stabiele of zelfs hogere prijs wordt gemeld (5). De belangrijke rol van België in de productie van amfetamines en ecstasy kan deze relatief dalende prijzen bijvoorbeeld verklaren (22).

Het kopen van drugs via internet of darknet lijkt in ons land niet erg te zijn toegenomen, in tegenstelling tot wat voorlopige resultaten suggereren van een studie die in maart 2020 werd uitgevoerd. Deze studie wijst op een toename van de activiteit op drie grote darknet websites (23). Het is duidelijk dat in België de dealer bijna het hele jaar door voor alle substanties de belangrijkste **bron van bevoorrading** is gebleven. Dit bevestigt alleen maar dat we te maken hebben met een goed georganiseerde detailhandel die in staat is zijn modus operandi snel aan de pandemie aan te passen. Het aantal respondenten dat melding maakt van de teelt van eigen cannabis, verdubbelde tussen de periode vóór en de 6 maanden na het begin van de 1^e lockdown. Dit kan mogelijk wijzen op een grotere behoefte om onafhankelijk te kunnen zijn ten opzichte van andere bevoorradingsbronnen.

4.3. BEPERKINGEN & PERSPECTIEVEN

De enquête verzamelde informatie bij een overwegend mannelijke bevolking, jonger dan 25 jaar en woonachtig in Vlaanderen. De rekrutering van drugsgebruikers gebeurde via convenience sampling, d.w.z. voornamelijk gebaseerd op praktische overwegingen en het gebruiksgemak, niet met als doel representativiteit na te streven. Aangezien de rekrutering online verliep via advertenties op sociale netwerken, hebben we eerder een jongere populatie met een hoger opleidingsniveau bereikt. We zien ook dat slechts 3% van de respondenten in behandeling is voor middelengebruik. Dit zijn dus voornamelijk respondenten met recreatief gebruikspatroon die geen reële problemen ondervinden in verband met het drugsgebruik of zonder concrete hulpvraag. Het is belangrijk te benadrukken dat de **steekproef niet representatief** is voor alle mensen die drugs gebruiken en dat de resultaten met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd. Toch heeft deze studie een groot aantal respondenten bereikt en voorziet ze in nuttige informatie over de drugssituatie in België in 2020.

Achter deze kwantitatieve gegevens schuilen soms een meer verfijnde werkelijkheid en gebruiksgewoonten, die wij **in de toekomst nauwkeuriger moeten proberen te analyseren om de mogelijke gevolgen** ervan te kunnen voorzien en er op passende wijze op te reageren. Zo zou de context waarin drugs worden gebruikt interessante informatie kunnen opleveren om deze resultaten verder toe te lichten.

Het effect van de COVID-19-pandemie op de geestelijke gezondheid van de bevolking in het algemeen en van drugsgebruikers in het bijzonder is eveneens belangrijk en deze kwesties zouden ook het onderwerp kunnen uitmaken van verdergaand onderzoek.

Vervolgens vertoont de populatie van drugsgebruikers die in drugsbehandeling zijn zeker specifieke kenmerken om te bestuderen hetzij in het kader van gerichte studies, hetzij via de analyse van bestaande indicatoren zoals het register voor de behandelingsaanvragen die verzameld worden via de centra voor drughulpverlening.

Bovendien is de COVID-19-pandemie nog niet voorbij en zullen de beperkingen in 2021 nog vele maanden van toepassing zijn. De dreigende economische crisis zal ook gevolgen hebben die een invloed kunnen hebben op het drugsgebruik. Het is belangrijk deze doelgroep in de toekomst te blijven volgen om deze cijfers en de gevolgen van de COVID-19-pandemie voor drugsgebruikers verder te verduidelijken.

REFERENTIES

1. Marotta L, Pesce A, Guazzini A. Before and after the Quarantine: An Approximate Study on the Psychological Impact of COVID-19 on the Italian Population during the Lockdown Period. *Future Internet*. 2020 Dec 15;12(12):229.
2. Tull MT, Edmonds KA, Scamaldo KM, Richmond JR, Rose JP, Gratz KL. Psychological Outcomes Associated with Stay-at-Home Orders and the Perceived Impact of COVID-19 on Daily Life. *Psychiatry Research*. 2020 Jul;289:113098.
3. Hotopf M, Bullmore E, O'Connor RC, Holmes EA. The scope of mental health research during the COVID-19 pandemic and its aftermath. *Br J Psychiatry*. 2020 Oct;217(4):540–2.
4. EMCDDA. Impact of COVID-19 on patterns of drug use and drug-related harms in Europe. EMCDDA; 2020. (EMCDDA trendspotter briefing).
5. EMCDDA, Europol. EU Drug Markets: Impact of COVID-19. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2020.
6. Vanderbruggen N, Matthys F, Van Laere S, Zeeuws D, Santermans L, Van den Aemele S, et al. Self-Reported Alcohol, Tobacco, and Cannabis Use during COVID-19 Lockdown Measures: Results from a Web-Based Survey. *Eur Addict Res*. 2020;26(6):309–15.
7. Maurage P. Synthèse des premiers résultats de l'enquête « consommation d'alcool et confinement » réalisée auprès de la population belge francophone [Internet]. UCL; 2020 [cited 2021 Jan 13]. Available from: https://cdn.uclouvain.be/groups/cms-editors-presse/cp-avril-2020/Enquete_UCLouvain_Alcool-Confinement_PremiersResultats.pdf
8. Poulin J, Valkeneers B, Maise L, Goessens M. Drogues et confinement - Baromètre d'une situation incertaine en Région de Bruxelles-Capitale [Internet]. Bruxelles: Transit asbl; 2020. Available from: <https://eurotox.org/wp/wp-content/uploads/drogues-et-confinement-Transit.pdf>
9. Eurotox. Enquête européenne COVID-19 & Drogues - Belgique [Internet]. Bruxelles: Eurotox asbl; 2020. Available from: https://eurotox.org/wp/wp-content/uploads/Trans-european-COVID-19-survey_Belgique.pdf
10. Winstock AR, Zhuparris A, Gilchrist G, Davies EL, Puljevic C, Potts L, et al. GDS COVID-19 Special Edition - Key findings Report [Internet]. 2020. Available from: <https://www.globaldrugsurvey.com/gds-covid-19-special-edition-key-findings-report/>
11. Sciensano. Het gebruik en het aanbod van drugs tijdens de COVID-19 pandemie en de percepties gelinkt aan de COVID-19 omstandigheden [Internet]. Brussel: Sciensano; 2020. Report No.: D/2020/14.440/89. Available from: https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/COVID-19_online_drugsonderzoek_2020.pdf
12. Sciensano. Websurvey over het gebruik en aanbod van illegale middelen tijdens de coronacrisis - Eerste resultaten [Internet]. Brussel: Sciensano; 2020. Report No.: D/2020/14.440/63. Available from: https://drugs.wiv-isp.be/docs/Documents/SurveyDrugsCovid_NL.pdf
13. Sciensano. COVID-19 - Epidemiologische situatie op 14 maart 2020 [Internet]. 2020. Available from: https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/COVID-19_Daily%20report_20200314%20-%20NL.pdf
14. WHO. Coronavirus disease 2019 (COVID-19) - Situation Report –51 [Internet]. 2020 Nov. Available from: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10
15. Sciensano. COVID-19 – Wekelijks epidemiologisch bulletin van 26 juni 2020 [Internet]. 2020. Available from: https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/COVID-19_Weekly%20report_20200626%20-%20NL_0.pdf

16. Sciensano. COVID-19. Wekelijks epidemiologisch bulletin (31 december 2020) [Internet]. 2020. Available from: https://covid-19.sciensano.be/sites/default/files/Covid19/COVID-19_Weekly%20report_20201231%20-%20NL.pdf
17. Waldron J, Grabski M, Freeman TP, Mokrysz C, Hindocha C, Measham F, et al. "How do online and offline sampling compare in a multinational study of drug use and nightlife behaviour?" *International Journal of Drug Policy*. 2020 Aug;82:102812.
18. Vercoulen E, van Mittenburg C, Rigter S, van Laar M. The impact of COVID-19 and related measures on the use of cannabis in the Netherlands [Internet]. Utrecht: Trimbos; 2020 p. 10. Report No.: AF1800. Available from: <https://www.trimbos.nl/docs/764fe0f5-0a25-42a0-95f3-18c176c4ec4c.pdf>
19. OFDT. Les addictions en France au temps du confinement [Internet]. Paris: OFDT; 2020 p. 8. (Tendances). Available from: <https://www.ofdt.fr/BDD/publications/docs/eftxof2a9.pdf>
20. Sciensano. Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Brussels: Sciensano; 2020. Report No.: D/2020/14.440/95.
21. Gérome C, Gandilhon M. Évolution des usages et de l'offre de drogues au temps du COVID-19: observations croisées du dispositif trend. OFDT; 2020. (Bulletin TREND/OFDT COVID-19).
22. EMCDDA, Europol. EU Drug Markets Report 2019. Luxembourg: Publications Office of the European Union; 2019.
23. EMCDDA. COVID-19 and drugs : Drug supply via darknet markets. Lisbon; 2020. (EMCDDA Special report).

DANKWOORD

Wij willen onze oprechte dank betuigen aan degenen die de tijd hebben genomen om deel te nemen aan de online enquête over COVID-19 en Drugs.

Wij willen ook onze collega's bedanken die hebben meegewerkt aan de ontwikkeling van deze enquête en het huidige rapport.

CONTACT

Contact • bmcdda@sciensano.be

MEER INFORMATIE

—

Bezoek onze website
www.sciensano.be
of contacteer ons op
info@sciensano.be

Sciensano • Juliette Wytmanstraat 14 • Brussel • België • T +32 2 642 51 11 • T presse + 32 2 642 54 20 •
info@sciensano.be • www.sciensano.be

Verantwoordelijke uitgever: Christian Léonard, Algemeen directeur • Juliette Wytmanstraat 14 • Brussel • België